

Денис МИХАЙЛЮК,
Тимчасовий повірений у справах України
в Малайзії

ЗРОЗУМІТИ ПІВДЕННО-СХІДНУ АЗІЮ

– Більшість держав Глобального Півдня знані за свій нейтралітет у ставленні до російської війни проти України. Мало хто з них надає гуманітарну підтримку, а про військову годі й говорити, однак вони все ж здебільшого засуджують вторгнення РФ і сприяють проукраїнським резолюціям в ООН. Як Ви гадаєте, що стримує ці країни від надання ширшої підтримки Києву й чи реально спонукати Малайзію та Філіппіни до активної допомоги Україні?

– По-перше, коли ми говоримо про Глобальний Південь, то це наше узагальнення. Насправді це дуже різні країни та дуже різноманітний регіон, тому в кожній країні чи групі країн є власні інтереси. Тож я Філіппіни з Малайзією тут би не об'єднував. Так вийшло, що ми відповідаємо за Філіппіни, Малайзію і Тимор-Лешті, але в цих трьох країн свої інтереси та своя позиція. Що спільного? Для всіх них війна десь далеко та безпосередньо не стосується їхніх справ.

Гегемоном цього регіону є Китай, і вони не хотіли б із ним ускладнювати відносини, які й так доволі гострі в більшості країн. Ідеться як про економічний вплив Китаю, так і про його експансіоністську політику, а надто в районах Південнокитайського моря, які є предметом територіальних спорів суміжних держав. Найприхильнішими до нас в АСЕАН є Сінгапур і Філіппіни. Сінгапур, на відміну від Філіппін, навіть долучився до санкцій. Але Філіппіни це країна, яка в культурному аспекті суттєво відрізняється від решти учасників АСЕАН: по-перше, вона має християнський бекграунд, по-друге, відчуває суттєві впливи Японії та Сполучених Штатів Америки, а також вагомими (передусім економічними) впливами Китаю. Однак вони зменшуються, бо Китай не йде на поступки, які дуже необхідні новообраному Президентові Філіппін Фердинанду Маркосу-молодшому. Він іще торік на-

З Президентом Республіки Філіппіни Фердинандом Маркосом-молодшим

Meeting with the President of the Philippines Ferdinand Marcos Jr

від Філіппін доступ до ще чотирьох військових баз (тепер їх дев'ять), посилили військову й економічну присутність. Так само посилюється присутність Кореї, Японії та Ізраїлю як постачальників зброї. Тож із Філіппінами в нас є шанси отримати щось більше, ніж просто підтримку в ООН.

Чому всі країни регіону підтримують нас в ООН? Насамперед тому, що не можуть допустити остаточного руйнування системи міжнародного права, яка захищає їх від можливої агресії великих сусідів. Ідеться про Індонезію та Китай, які можуть використати свій потужний вплив для розв'язання економічних або територіальних спорів на свій розсуд. Тож я б не казав, що підтримка в ООН та організаціях системи ООН – це підтримка саме України. Це підтримка права, це засудження дій російської федерації, спрямованих на знищення цієї системи.

Країни регіону більше орієнтовані на конкретні проекти. Вони не дуже схильні надавати гуманітарну допомогу. Наприклад, Малайзія декларує, що підтримує всіх пригнічених мусульман світу, зокрема рохінджа й афганців, але й ця поміч обмежена десятками тисяч доларів. Україна отримала від неї через систему Червоного Хреста та Червоного Півмісяця 60 тис. дол. США, і для Малайзії це насправді багато. Залучення країн регіону до відновлення економіки України та проектів у сфері продовольчої безпеки було б вдалим кроком, і ми за цим напрямом працюємо. Ударом по наших зусиллях став, звісно, вихід росії із зернової угоди 17 липня 2023 року. Якщо ж експорт зернових з України буде продовжено, гадаю, ми зможемо його активізувати й до Філіппін, і до Малайзії.

З початком війни експорт суттєво впав: до Філіппін – на майже 95%, до Малайзії менше. Ми працюємо над тим, щоб Малайзія не могла активізувати співпрацю з росією так, як це роблять Китай та Індія, які прагнуть отримати максимальний прибуток з експорту зернових, постачання напівпровідників тощо. Малайзія, формально перебуваючи в кількох західних альянсах, не

магався активізувати відношення із цією державою, мав вагомий державний візит, який пройшов із великою помпою, але не результував у практичні поступки та кроки назустріч з боку Китаю. Це призвело до так званого медового місяця із США, що фактично відіграли все втрачене за попередньої філіппінської адміністрації, з якою були розбіжності щодо прав людини. США отримали

може собі цього дозволити відкрито, тому хоч і не приєднується до санкцій, але й не підтримує на державному рівні контактів із росією. А втім, протягом року між ними було підписано меморандуми у сферах космонавтики та сільського господарства. Ми, авжеж, наголошуємо на неприйнятності такої політики та намагаємося самі активізувати співпрацю в зазначених галузях. У сфері сільського господарства це поки виходить не так успішно, як хотілося б: нас не бойкотують, але просуваємося тут повільно. Щодо космонавтики й авіації маємо більші шанси: ці проекти було започатковано ще до початку війни (навіть до пандемії коронавірусної хвороби 2019 р.), тому сподіваємося тут на успіх. До того ж Малайзія доволі заможна країна, що має нафтові прибутки та хоче не лише ввійти до клубу космічних держав, а й стати в АСЕАН технологічним лідером, позаяк уже має певні здобутки у виробництві напівпровідників і розвитку технології 5G.

З Філіппінами, гадаю, можливі проекти в галузі комп'ютерної безпеки. Країна має відповідне міністерство; ми запропонували їм нашу електронну систему «Prozorго», портал «Дія», а також продукт з дистанційного зондування Землі. Вони зараз на розгляді у філіппінської сторони, і, гадаю, співпраця буде вдалою.

Зауважу, що Тимор-Лешті ще не є членом АСЕАН – він приєднається наступного року. До речі, це найбідніша країна в Азії, але саме вона надала Україні найбільшу гуманітарну допомогу, як порівняти з Філіппінами та Малайзією. Уряд передав 1,5 млн дол. США, отримані від Всесвітньої продовольчої програми ООН. Проти моральної підтримки від Філіппін і 60 тис. дол. США від Малайзії – це суттєво. До того ж ми отримуємо невелику, як порівняти з тим, що надали країни Заходу, а все ж таки важливу допомогу від приватних установ. Малайзія – потужний виробник медичних рукавичок, і ми отримали декілька контейнерів від виробників через хаби в Польщі та Туреччині.

– Малайзія, Філіппіни, Тимор-Лешті – країни, що були колоніями. До того ж більшість населення Малайзії – мусульмани. Чи намагаєтеся Ви використовувати якісь точки дотику, щоб донести інформацію про війну? Наприклад, що Україна потерпає від колоніалізму РФ, а кримських татар, які сповідують іслам, утискають на окупованих територіях. Які наративи може просувати Україна в цьому контексті? Розкажіть, будь ласка, чи сильні позиції має російська пропаганда в державах, у яких Посольство представляє Україну?

– У Тимор-Лешті найпростіше. По-перше, там менше російської пропаганди; по-друге, про Україну ще добре пам'ятають, тому що українські миротворці – сили міліції – були там 2002 року, коли Тимор-Лешті відновлював свою незалежність. Тому це найдружніша та найприхильніша до нас держава.

Міністерство охорони здоров'я Малайзії надає гуманітарну допомогу Україні

Ministry of Health of Malaysia is sending humanitarian aid to Ukraine

У Малайзії, на жаль, панують російські наративи, які сягають корінням до уявлення про Радянський Союз. Там переважно й досі не розуміють, що Україна це не Радянський Союз і не росія, та щиро вважають, що Україна була частиною росії до 1991 року. Щоб пояснити їм різницю між росією та Радянським Союзом, напевно, треба шукати політолога чи історика. У Малайзії дуже сильний вплив наративу, що росія бореться проти Заходу. Попри те що ця країна суттєво вписана в економічні ланцюжки й економічну парадигму західного світу, антизахідний наратив тут дуже потужний. Малайзійці не вельми люблять американців, хоча своїх колишніх колоніальних пригноблювачів (Велику Британію. – *Ред.*) сприймають прихильніше. Вони непогано ставляться до європейських країн, але дуже погано до США. На жаль, панує теза, що Україна – це маріонетка США, яку використовують для послаблення росії.

Ще один несприятливий для нас наратив – що Україна це сіоністська держава, яка воює проти мусульманської росії. У його межах активно маніпулюють єврейським походженням Президента України, неправдивими матеріалами про «підтримку» від Ізраїлю (щиро кажучи, краще б це було правдою). Так само стверджують, що росія – це держава з мусульманською більшістю, яка бореться проти фашистів-сіоністів. У Малайзії відомості про російсько-українську війну – це переважно передруки матеріалів великих агенцій, проукраїнські або нейтральні. Але вони розраховані не на місцеву аудиторію, а на тих, хто загалом і так обізнаний із ситуацією.

Ми намагаємося використовувати той факт, що в Україні живе приблизно два мільйони мусульман, а кримські татари є одним із пригноблених етносів. Поширенню інформації сприяв, зокрема, візит Таміли Ташевої, Постійної представниці Президента України в Автономній Республіці Крим. Складністю є велика відстань між нашими країнами, тож ми не можемо ініціювати такі гарні інформаційні приводи регулярно.

Ми співпрацюємо з мусульманськими організаціями, зокрема молодіжними, також Посольство представлене в пресі. Хоча нас тут четверо, а росіян майже двадцятьоро більше, ми працюємо. Нам сприяють партнери: американці менше, а європейці намагаються максимально допомагати та підсилювати наші можливості.

Я б не сказав, що пропаганда росіян у Малайзії агресивна, але вона розумна, на жаль. Для цього вони використовують молодих людей, які здобули освіту в Індонезії та розмовляють індонезійською бахасою, вдягають національне малайзійське вбрання та активні у твіттері й тіктоці. Ми ж поширюємо інформацію про звірства росії в Чечні, про мусульман, які воюють у ЗСУ, чеченців, які були проти російської федерації; представляємо культуру кримськотатарського народу, організуємо фотовиставки разом із молодіжними мусульманськими організаціями, виступаємо з

День вишиванки, українська громада, 2023 рік

Vyshyvanka Day (Embroidery Day), Ukrainian community, 2023

День вишиванки, 2023 рік

Vyshyvanka Day, 2023

лекціями, проводимо круглі столи тощо. Торік семінари в Малайзії проводив професор Олексій Гарань із Києво-Могилянської академії, а на День Незалежності України приїжджав амбасадор української кулінарії у світі Юрій Ковриженко, який представив сучасну вітчизняну кухню в стилі ф'южн. Малайзійці їй досі часто згадують про цю подію. Такі заходи дуже корисні та мають високу відвідуваність, бо ж загалом рідко хто приїжджає. Малайзійці дуже доброзичливі, і їм усе цікаво.

Однак результат цієї активності може бути не таким суттєвим, адже більшість населення дбає лише про локальні питання. Наприклад, 40–50% малайзійців виявляють інтерес лише до того... як їм знайти курятину та рис за доступною ціною. До речі, ми їй це враховуємо, бо ж ціни на курятину зросли, зокрема, через брак на світовому ринку української кукурудзи, яку використовують як корм. Якось боремося. Гадаю, якби нас тут не було, було б гірше.

На Філіппінах російська пропаганда набагато агресивніша – там, на відміну від Малайзії, немає цензури, а ще є дуже багато можливостей виступити в пресі, і навіть ні за що платити не треба, адже ринок дуже конкурентний.

Однак симпатії філіппінського народу на нашому боці. Посольство росії на Філіппінах просто ретранслює московські наративи, не враховуючи особливостей аудиторії. Також їм активно протидіють наші партнери – Канада й США. Тож там простіше. Часом ми навіть не реагуємо на маячню, яку вони друкують, щоб концентрувати зусилля на важливіших речах.

У Малайзії на початку повномасштабної війни була така ж ситуація: російське посольство намагалося ретранслювати пропаганду та неправдиві відомості з кремля. Ми неодноразово подавали скарги в поліцію, і це припинилося.

Зі свого боку, Тимор-Лешті дуже зацікавлений у нас, але віддаленість цієї країни ускладнює співпрацю. На жаль, писати окремі статті не дуже вдається, адже нас тут не так багато. А от давати інтерв'ю простіше.

– *Хоч українська громада в Малайзії нечисленна (приблизно пів тисячі людей), однак 2017 року за підтримки Посольства Міністерство внутрішніх справ Малайзії зареєструвало ГО «Українська культурна асоціація». У чому полягає її діяльність? Як Посольство з нею співпрацює?*

– У Малайзії не так просто зареєструвати громадську організацію, тому ми допомагали. Нині тут приблизно 300 українських громадян, а після пандемії COVID-19 було взагалі 200, бо тоді не продовжували довгострокові візи й більшість українців, які не були пов'язані робочими зв'язками з місцевими мешканцями, виїхали. Головна мета «Української культурної асоціації» – донести інформацію про Україну, її культуру та

потреби до місцевої громади. Ми залучаємо організацію майже до всіх наших культурних заходів, створюємо спільні проекти, беремо участь у ярмарках, фестивалях тощо. Асоціація також організовує власні івенти, співпрацює з посольствами в Куала-Лумпурі: з чеським і польським навіть провели день Святого Миколая.

– У листопаді 2022 року Окружний суд Гааги заявив: малайзійський літак, що виконував рейс MH17 з Амстердама до Куала-Лумпура, збили бойовики, яких підтримувала росія. Серед 298 жертв авіатроці 43 мали малайзійське громадянство. Чи пам'ятають малайзійці про цю трагедію та чи пов'язують її з теперішньою війною?

– Це складне та болісне питання. Вони справді про неї пам'ятають, але вибірково. Прем'єр-міністром тоді був Махатхір Мохамад – дуже впливовий, але проросійський політик. І досі серед малайзійської громадськості поширена думка, що «Boeing 777» уразила Україна. Навіть попри доведений факт, що він був збитий ракетою з російського зенітно-ракетного комплексу «Бук» (слідчі вважають, що його привезли з росії, а після удару вивезли), місцева преса все ж наполягає, що винні «українські сепаратисти». ЗМІ неправдивих даних не дають, але використовують наявні так, щоб не звинувачувати російську федерацію. Там, де можуть, узагалі нічого не кажуть, і це дає громаді змогу вірити, що літак збили українці. Звісно, ми за кожної нагоди наголошуємо, що це перший злочин і перші іноземні жертви російсько-української війни, і певна аудиторія це розуміє. Ми сподіваємось отримати права на показ фільму «Залізні метелики» та продемонструвати його малайзійцям.

– Економіка Малайзії розвивається дуже стрімко. Країна посідає провідні місця в регіоні та світі за виробництвом електронних чипів і мікросхем, експортом сільськогосподарської сировини. Також Малайзія – один із найбільших експортерів нафти та скрапленого природного газу в Південно-Східній Азії. Які перспективи для економічної співпраці Києва та Куала-Лумпура?

– З Малайзією нам потрібно створювати спільні підприємства, бажано високотехнологічні. Попит матимуть наші космічні технології, технології дистанційного зондування Землі, аналізу супутникових даних. Якщо корпорація «Антонов» буде спроможна, то, можливо, вдасться навіть узятися до спільного виробництва літаків. У Малайзії також доволі розвинене виготовлення запчастин для літаків «Boeing» й «Airbus».

Нашою традиційною сферою, яка, на жаль, суттєво залежить від транспортних коридорів, є продовольчі товари – бажано б із більшою доданою вартістю. Ми пробували експортувати кондитерські вироби, адже вони доволі популярні в мусульманських країнах.

Оскільки Україна є одним із найбільших експортерів курятини, зокрема в країні Перської затоки, нам необхідно отримати «халяльні» сертифікати. Це єдиний документ, що дає змогу постачати харчові продукти арабомусульманському світу. Однією з країн, яка ці сертифікати видає, є Малайзія. Вона вже надала Українському центру сертифікації «Халяль» статус іноземної установи, сертифікати якої визнають на території Малайзії. Ми подали заявки ще на два такі органи й очікуємо позитивної відповіді найближчим часом.

На жаль, Малайзія так само співпрацює з росією, що завзято використовує мусульманський чинник: наприклад, у Татарстані проводить форуми про ісламський банкінг і халяльну продукцію. Росія активна на цьому треку, тож тут ми прямі конкуренти. І те, що вона робить із зерновим коридором і зробила з греблею Каховської ГЕС, – це не в останню чергу пряме знищення конкурента на сільськогосподарському ринку.

Що б ми могли отримати від малайзійців? Насамперед вони мають суттєвий фінансовий ресурс, тож могли б стати інвесторами на перших етапах відновлення України. На жаль, малайзійців не запросили до Лондона. Це було рішення британської сторони – напевно, вже після певних консультацій.

Малайзія також є великим експортером вуглеводнів (зокрема, скрапленого газу). І тут у нас є спільний з європейцями інтерес. Найімовірніше, йтиметься не про двосторонні контракти між Малайзією й Україною, а про те, що ми акумулюватимемо енергоносії для ЄС. Річ у тім, що в нас найбільші в Європі підземні газосховища, а ЄС, відповідно до своїх географічних директив, мусить мати щонайменше трьох незалежних постачальників скрапленого газу. Нині він розглядає Малайзію як одного з них. Якщо відповідні угоди буде укладено, то приблизно 2025 року українські газосхови-

Відкрита лекція, візит професора Олексія Гараня, лютий 2023 рік

Public lecture during the visit of Full Professor Oleksii Haran, February 2023

Візит пані Таміли Ташевої, Постійної представниці Президента України в Автономній Республіці Крим

Visit of Ms Tamila Tasheva, the Permanent Representative of the President of Ukraine in the Autonomous Republic of Crimea

ща можна буде використовувати для накопичення скрапленого газу, який придбали б за нижчою ціною, а потім, взимку, транспортували б до Європи за вищою. Ми над цим працюємо. Було б добре посилити співпрацю у сфері оборони. Маємо напрацювання ще з 2000-х років, але через політичний складник Малайзія, на жаль, ухиляється від такої взаємодії.

– В Україні навчається багато студентів із Малайзії, і здебільшого вони обирають сферу охорони здоров'я. Чи працює Посольство з малайзійською молоддю та студентством? Які настрої щодо України серед представників цієї вікової категорії?

– По-перше, на жаль, навчалось. Ще під час пандемії COVID-19 багато малайзійських студентів покинули українські заклади вищої освіти. Сподіваюся, зможемо відновити позитивну динаміку – і не лише за медичними спеціальностями, які були популярними, а зокрема й за інженерними. Тому й розвиваємо партнерство між політехнічними університетами.

Малайзійці зазвичай обирають заклади в США чи Великій Британії, однак вони зацікавлені в дешевшій вищій освіті. Для них важливо, щоб курс викладали англійською мовою, і деякі наші університети (наприклад, КПІ ім. Ігоря Сікорського) вже запровадили таку опцію.

Настрої малайзійців, які закінчували заклади вищої освіти в Україні, звісно, проукраїнські. Однак таких усе ж доволі мало, і до того ж здебільшого це індуси. Малайзія загалом – це расово розділене суспільство. У законо-

давстві закріплено привілейований статус малайців, тому дві інші основні групи – китайці й індуси – пригнічені. Для малайців передбачено переваги, і вони за них доволі сильно борються. Розподіл такий: державна служба та більшість сільського господарства – за малайцями; професійна діяльність (зокрема медична) – за індусами; комерційна діяльність і бізнес – за китайцями.

Також доволі суттєвим є релігійний чинник: іслам є офіційною релігією, а паралельно зі світськими державними судами функціонують релігійні шариатські. Боротьбу за молоде покоління ведуть якраз на базі релігії, й ісламський чинник лише дужчає. Тут є два основні центри впливу з ісламського світу – Туреччина та Саудівська Аравія. Звісно, якби турецький тип ісламу набув популярності, то було б краще, адже для нас ця держава більш світська, більше орієнтована на прогрес і розвиток. Але не факт, що так станеться. Мусульманська партія Малайзії (PAS) на останніх виборах потроїла кількість обраних представників. Вони ще не можуть самостійно сформувати уряд, але їхній вплив зростає.

– *Малайзія – одна з країн-засновників АСЕАН. Останнім часом відносини Києва с Асоціацією поліпшуються, адже Україна більше взаємодіє з Глобальним Півднем. Зокрема, в листопаді 2022-го делегація на чолі з Міністром закордонних справ Дмитром Кулебою представляла Україну на саміті АСЕАН у Камбоджі. На Вашу думку, яких заходів можна вжити, щоб розвивати наші відносини із цією організацією?*

– Під час візиту Дмитра Івановича підписали документ про приєднання України до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії. І це лише перший крок – ми хочемо стати асоційованим членом Міжпарламентської асамблеї АСЕАН.

АСЕАН – це організація, що керується принципом консенсусу та спрямовує зусилля насамперед на економічний результат. Тож взаємодія має базуватися на конкретних економічних проектах: наприклад, започаткувавши якийсь такий проект з однією країною, можна підвести його під загальну рамку АСЕАН і здобути підтримку від решти учасників. Для України це важливо, і точками нашого входу мають стати, можливо, Індонезія – як країна з колосальним ринком, Філіппіни – як культурно близька країна.

З наступного року, коли повноправним членом АСЕАН стане Тимор-Лешті, гадаю, точкою входу може стати й ця держава, адже вона є реципієнткою допомоги. Країна ця невелика й небагата, тож будь-які українські пропозиції там сприйняли б охоче.

– *Чи хотіли б Ви на завершення побажати чогось українським громадам і колегам?*

– Словами нашого великого генія: «Борітеся – поборете!».